

riaa, niin myös tässä konferenssissa nousi esiin toimenpiteitä, jotka ovat onnistuneet paremmin romanien integroimisessa nyky-yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Christina Rodell Olgacı ja Angelina Dimiter-Taikon kertoivat projektistaan, jonka he ovat aloittaneet Södertörnin yliopistolla. Projekti kouluttaa romaneja toimimaan kouluissa tukihenkilöinä romanioppilaiden, romaniperheiden ja koulun välillä. Projektin pyrkimyksenä on lisätä romanien omaa panosta omassa koulutuksessaan, ja siten kehittää myös ruotsalaista koulujärjestelmää vastaamaan paremmin romanien koulutustarpeisiin. Pitkän ajan tavoitteena on, että parempi koulutus johtaa romanien voimaantumiseen yhteiskunnassa ja mahdollistaa siten heidän aktiivisemman osallistumisensa yhteiskuntaan.

Voimaantuminen ja kulttuuri-

en lähentyminen ovat kuitenkin toinen arka aihe romanitutkimuksen parissa. Kahden kulttuurin tunteminen helpottaa kulttuurin välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä, mutta osaltaan se myös rikkoo yksittäisten romaniyhteisöjen koskemattomuuden ja saattaa johtaa siihen, että sillanrakentajista romaniyhteisöjen ja valtakulttuurin välillä tuleekin ulossuljettuja omien romaniyhteisöjensä sisällä.

Toisaalta voi myös ajatella niin, että olla kahden kulttuurin välissä on ehkä juuri se kokemus, joka parhaiten vastaa sitä, mitä Euroopan romanit ovat aina olleet, kuten Marushiakova ja Popov konferenssin aluksi osoittivat.

**Florence Fröhlig
Jaakko Turunen**

*Englannista suomentanut
Jaakko Turunen*

Idät ja lännet kohtasivat Makuharissa

Yhdeksäs ICCEESin (International Council for Central and East European Studies) maailmankongressi pidettiin 3.–8. elokuuta 2015 Japanissa, Chiban alueella, Makuharissa. Kongressi avattiin Makuharin messukeskuksessa, jonka jälkeen tilaisuus siirtyi Kandan yliopiston tiloihin (Kanda University of International Studies). Kongressiin osallistui yli 1 300 ihmistä yli kuudestakymmenestä eri maasta. Suuri osa esityksistä käsitelti tavalla tai toisella Venäjän sisä- ja ulkopoliittikkaa, yhteiskuntaa tai kulttuuria, mutta ohjelma sisälsi paljon myös Ukrainaan liittyviä esityksiä. Tämän lisäksi tutkijat analysoivat mm. Kazakstania, Azerbaidžania, Valko-Venäjää, Tadžikistania, Unkaria, Puolaa ja Slovakiaa sekä esittelivät useampaa maata vertailevaa tutkimusta. Laajemmista maantieteellisistä

alueista käsiteltiin varsinkin Eurasiaa ja/tai Eurooppaa (EU:ta).

Kongressin otsikko *Makuhari – Where Many Wests Meet Many Easts*, ”monen idän ja lännen kohtaaminen Makuharissa”, kuvasti hyvin tapahtumaa maailman eri puolilta tulevien tutkijoiden kohtauspaikkana. Tutkimusaiheiden ja lähestymistapojen kirjon lisäksi tämä näky myös kielessä: vaikka suurin osa paneeleista pidettiin englanniksi, löytyi tapahtumasta myös osittain tai kokonaan venäjänkielisiä työryhmiä. Toisaalta monille kaukainen ja kallis matkakohde muodostui ongelmaksi ja esimerkiksi vuonna 2010 Tukholmassa järjestettyyn maailmankongressiin verrattuna ainakin Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta tulevia osallistujia oli vähemmän. Venäjän talouskriisi teki osallistumisen mahdollottomaksi monille venäläisyliopistojen

tutkijoille. Vielä edellisenä kesä, kun paneeli- ja esitelmäehdotuksia otettiin vastaan, näytti siltä että esimerkiksi Higher School of Economicisin tutkijoille matkarahaa on saatavilla, mutta toisin kävi ja esimerkiksi suuri osa Aleksanteri-instituutin hyvinvointitutkijoiden venäläiskollegoista joutui valitettavasti perumaan matkansa.

Kongressin järjestäminen Euroopan tai Pohjois-Amerikan sijaan kauempaan idässä – ja samaan aikaan lähellä kohdealuetta eli Venäjän itäisessä naapurimaassa – toi kuitenkin keskusteluun aivan uusia näkökulmia. Paneeleissa oli tutkimusaiheita, joita ei ole Venäjän tutkimuksen konferensseissa aiemmin kovin paljon käsitelty. Esimerkiksi venäläisten emigranttien asemasta ja roolista maailmansotien välisessä Mantšuriassa keskusteltiin useammassakin paneelissa. Tukholmassa järjestetyssä ICCEES-kongressissa oli pari paneelia tataarivähemmistöistä, mutta ne keskittyivät Venäjän lisäksi lähinnä Baltiaan ja pohjoismaihin. Makuharin kongressissa Kazanin federaatioyliopiston tukija Larissa Usmanova esitteli Japanin tataarivähemmistöä, joka muun muassa rakennutti kongressiohjelman kannessakin kuvatun Tokion ensimmäisen moskeijan. Chisako Omoson (Hyugon yliopisto) paperi käsiteli toista maailmansotaa edeltänyttä, erityisesti armeijan parissa suosittua nationalistista liikettä ”Nihion Kokkyo Daidosha”, joka pyrki yhdistämään buddhalaisuuteen, shintolaisuuteen ja kungfutselaisuuteen islamia. Liikkeen päämääränä oli luoda vastavoima länsimaiselle kristillisyydelle ja myös tämä liike pyrki yhteistyöhön uuden tataarivähemmistön kanssa.

Maailmakongressin ohjelma valmistui jo hyvissä ajoin ennen tapahtuman alkua, mutta lopulliset ohjelmamuutokset ja peruutukset selvisivät päivit-

täin paikan päällä. Yksittäisten esitysten poisjäämiset johtivat myös paneelien peruutuksiin ja uudelleenjärjestelyihin. Peruutukset eivät kuitenkaan välttämättä heikentäneet työryhmien laatua. Esimerkiksi paneelissa ”Foreign Policy and Social Movements in the Baltic States” oli lopulta vain Liettuan Vilnan yliopiston professorin Gediminas Vitkuksen alustus ”Trilemma of Recognition in the Baltic States’ Foreign Policies”, jossa hän käsitteli moraalisia, rationaalisia ja lailisia perusteluita valtioiden kansainvälisessä tunnustamisessa. Mielenkiintoinen esitys herätti kuitenkin vilkasta keskustelua Baltian maiden ulkopoliitikaista ja myös laajemmin identiteetistä.

Venäläistä nationalismia ja siinä viime vuosina tapahtuneita muutoksia käsiteltiin monissa paneeleissa. Aiheen ajankohtaisuuden osoittaa se, että monet näistä keräsivät paljon yleisöä. Nationalismin nousua ja ilmentymiä tarkasteltiin niin poliittisessa retoriikassa, taloudellisyhteiskunnallisessa kontekstissa kuin myös Putinin vastaisessa oppositiossa. Teema liittyi myös Venäjän maahanmuuton ja maahanmuuttajien, sekä rasismien tutkimukseen, joihin keskityttiin useissa paneeleissa. Esityksessään Stavropolista ”Venäjän Kosovona” Helge Blakkisrud Norjan ulkopoliittisesta instituutista kyseenalaisti nationalistisen maahanmuuttajavastaisen liikkeen myyttejä.

Esimerkiksi Venäjällä voi nähdä myös useita muita maita koskevilla tutkimuksissa todetun ”turvallisuus-dilemman”, jolla viitataan siihen, että alueilla, joilla on vähän maahanmuuttajia heidät voidaan silti nähdä vakavana uhkana yhteisölle kun taas seuduilla, joilla asuu huomattavan paljon enemmän maahanmuuttajia, heitä ei koeta uhaksi tai yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Venäjän kontekstissa keskustelua

heräsi myös termistä muuttaja/maahanmuuttaja (*migrant*). Oslon yliopiston Pål Kolstøn vetämässä norjalaisessa tutkimusprojektissa oli päädytty käyttämään termiä laajasti viittamaan niihin ihmisryhmiin, joita vastaajat mieltävät maahanmuuttajiksi. Näin analyysiin voidaan sisällyttää asenteita myös esimerkiksi tšetšenejä tai dagestanilaisia kohtaan, jotka tosin eivät ole varsinaisia maahanmuuttajia, mutta jotka julkisessa keskustelussa usein niputetaan tähän ryhmään.

Uskontoa käsittelevät paneelit olivat tasoltaan varsin kirjavia, mutta myös joitakin helmiä löytyi esitysten joukosta. Esimerkiksi raikkaan lähestymistavan venäläisen islamin tutkimukseen toi Rozaliya Garipovan (Pennsylvanian yliopisto) tutkimus tatarstanilaisista hengellisistä opettajista, *abystaiseista* naisten uskonnollisen auktoriteetin ja toimijuuden edustajina. Abystaiseilla onkin ollut merkittävä rooli sekä islamin nousussa että uuden tatarstanilaisen identiteetin rakentamisessa Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen. Esitysten pitäjien joukossa oli myös Moskovan patriarkaatin edustajia ja kuten eräs kongressivieras totesi, tapahtuma tarjosikin ainutlaatuisen tilaisuuden esittää heille suoraan kysymyksiä Venäjän ortodoksisen kirkon tilanteesta ja näkemyksistä.

Yksi kongressin käsitellyimmistä aiheista oli Ukrainan sota. Tämä aihe osoitti myös hyvin tarkasti, mitä kytkös sosiaalitieteiden ja jokapäiväisen todellisuuden välillä vahvimmillaan tarkoittaa. Esimerkiksi paneelin ”International Impacts of the Ukrainian Crisis” puheenjohtaja, valtio-opin professori Valentin Yakushik Kiev-Mohyla Academy -yliopistosta korosti tutkimuksen ja kansainvälisen yhteistyön roolia, jotta ihmisille jatkuvaa stressiä aiheuttavaa Ukrainan epävakaa nykytilanne saataisi ratkaistua.

Muutama paneeli keskittyi EU:n ns. itäisten jäsenmaiden rooliin unionissa. Esimerkiksi työryhmässä ”East European Politics after the Cold War” professori Stanislav Kirschbaum Kanadan Yorkin yliopistosta analysoi Slovakian ulkopoliitikkaa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ja dosentti Frank Cibulka Emiraattien Zayedin yliopistosta käsitteli Tšekin ja Slovakian ensimmäistä kymmentä vuotta EU:ssa. Tšekki on Cibulkan mukaan yksi euroskeptisimmistä maista, jossa ei kuitenkaan vastusteta Eurooppaa vaan federalistista Eurooppaa. Esimerkiksi maa ei ole ottanut käyttöön EU:n valuuttaa euroa vaan pysyy edelleen korunoissa. Paneelin kuului myös Japanin Tieteenedistämisuuran edustajan Kohei Imain paperi, jossa hän analysoi Turkin proaktiivista Balkan-politiikkaa.

Muutamissa paneeleissa käsiteltiin Venäjän suhdetta kansainväliseen ihmisoikeusjärjestelmään ja -sopimukseen. Ausra Pads kocimaite Uppsalan yliopistosta analysoi Venäjän reaktioita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa saamiinsa langettaviin päätöksiin. Lundin yliopistossa työskentelevän Tova Höjesträndin esitelmä käsitteli Venäjän uuskonservatiivisia vanhempainjärjestöjä ja niiden valikoivaa suhtautumista kansainväliseen lapsen oikeuksien normistoon. Vanhempainjärjestöt ovat onnistuneet lykkäämään joitain tärkeitä reformeja liittyen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoon Venäjällä.

Hyvinvointitutkimus oli melko hyvin esillä kongressissa, joskaan hyvinvointitutkijoiden paneelit eivät muutamien muiden aiheiden tavoin keränneet satapäisiä yleisöjä vaan niissä kiersi muutaman kymmenen aihepiirille omistautuneen tutkijan keskusteleva joukko. Samaan tapaan kuin viisi vuotta sitten Tukholmassa

kongressin ehkä parasta antia olikin se, että keskustelu samojen osallistujien ja esitelmöitsijöiden kesken jatkui paneelista toiseen. Mahdollisuus oppia ja keskustella eri yliopistoissa työskentelevien kollegoiden tutkimuksesta on avain myös konkreettisten yhteistyöhankkeiden syntyemiseen.

Hyvinvointitutkimuksen paneelien esitelmät käsittelivät muun muassa asumispolitiikkaa, köyhyyttä, luokkaa ja eriarvoisuutta, alueellista eriarvoistumista, lastensuojelua, HIV-positiivisten ihmisten palveluita, työn ja perheen yhteensovittamista ja sukupuolistunutta väkivaltaa. Lähestymistavat vaihtelivat paikallistason tapaustutkimuksista hyvinvointiregimien tarkasteluun makrotasolla. Hyvinvointitutkimus on usein monitieteistä, mutta nykyistä enemmän kosketuspintoja olisi löydettävissä ainakin (sosiaali)historioitsijoiden ja postsosialistisen ajan hyvinvoinnin tutkijoiden välillä. Parhaimmillaan hyvinvointimalleja analysoivissa paneeleissa kuultiin sekä ajallista että maiden välistä vertailua. Esimerkiksi Brownin yliopiston professori Linda Cook käsitteli esitelmässään Venäjän ja Kiinan hyvinvointimalleja eri aikoina.

Kongressiohjelmaan sisältyi ylipäättään paljon vertailevaa tutkimusta ja näin ollen esiin nousi myös kysymys siitä, miten vertailua kannattaa tehdä, jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman ennalta-aavistattomia ja uutta tietoa tuottavia. Esimerkiksi paneelissa ”Language Usage in Political Context” Moskovan Slavistiikan instituutin tutkija Irina Sedakova vertaili poliittisissa protesteissa käytettävää kieltä Venäjällä ja Bulgariassa ja Zyrichin yliopiston tutkija Ekaterina Mazara ironian käyttöä Tšekin ja Venäjän presidenttivaalidebatissa. Esitelmät osoittivat Venäjän tiedekatemian tutkijan Olga Malinovan mukaan

hyvin, että mikäli tutkimuskohde ovat arvatusti erilaisia, on itse tutkimuksessa tärkeintä keskittyä mahdollisiin samankaltaisuuksiin.

Venäläisen poliittisen retorikan tutkimuksessa eräs uusista näkökulmista lähestyi aihetta kielellisen väkivallan (*linguistic violence*) käsitteen kautta. Käsite voidaan nähdä osana puheaktiteoriaa, mutta se voidaan määritellä eri tavoin. Laajempaa tulkintaa sovelsi esimerkiksi Edinburghin yliopiston Lara Ryazanova-Clarke, joka analysoi että väkivaltainen retoriikka on yleistynyt venäläisessä yhteiskunnassa niin vallan edustajien puheissa kuin heidän vastustajien parissa. Kapeampaa määritelmää puolestaan sovelsi Daniel Weiss Zurichin yliopistosta, joka sulki käsitteen ulkopuolelle esimerkiksi sellaiset puheaktin keinot kuin vastustajan hiljentäminen. Esityksessään Putinin retoriikasta hän esitti että väkivallan kieli on yksi tärkeä osa-alue Putinin imagossa, mutta toisaalta hänen institutionaalisen voimansa ollessa tarpeeksi vahva hän saattaa myös pidättäytyä tällaisesta kielenkäytöstä.

Työryhmien lisäksi tutkijat esittelivät kongressin aikana uutisjulkaisujaan. Yksi tekijöistä,

Viron Tarton yliopiston professori Viacheslav Morozov esitteli kirjaansa *Russia's Postcolonial Identity: A Subaltern Empire in a Eurocentric World*, jonka on vuonna 2015 julkaissut Palgrave Macmillan-kustantamo. Morozovin käsite *subaltern empire* tarkoittaa Venäjän riippuvuutta lännestä. Toisaalta Venäjä on Morozovin mukaan hyvin erilainen kuin mikään länsimainen valtio, eikä sen takia välttämättä tule kuulluksi; vaikka se on äänessä kansainvälisellä areenalla, sillä ei ole kieltä, jolla se voisi selittää olemustaan. Näin ollen Venäjä pitää meteliä, mutta ei tule ymmärretyksi.

Käytännön järjestelyistä on todettava, että japanilaiset hoitivat ne äärimmäisen hyvin. Kandan yliopiston tilat ja tekniikka olivat toimivat, aikataulut pitivät ja paikalliset kuljetukset toimivat erinomaisesti. Lähes neljässäkymmenessä lämpöasteessa elettyäessä on syytä mainita, että ilmastonoinnin toimivuus oli elinehto.

Kymmenes ICCEESin maailmankongressi pidetään vuonna 2020 Kanadassa, Montrealissa.

**Kaarina Aitamurto
Maija Jäppinen
Sigrid Kaasik-Krogerus
Meri Kulmala**

Taluskriisiä ja viileneviä suhteita

Osallistuimme 7.–10.4.2015 Venäjän kansallisen tutkimusyliopisto Higher School of Economicsin (HSE; ”Vyška”) järjestämään vuosittaiseen konferenssiin, joka oli jo 16. lajissaan. Konferenssin pääteemana tänä vuonna oli taloudellinen ja sosiaalinen kehitys (*Economic and Social Development*) ja erilaisia sessiota pidettiin yli 200. Perinteisten yleisistuntojen ja paneelien lisäksi ohjelmassa oli muun muassa niin sanottuja kunniapuheenvuoroja ja seminaa-

reja tohtorikoulutettaville.

Konferenssin avauspäivän ensimmäinen yleisistunto käsitteli Venäjän talouskasvun vanhoja ja uusia haasteita ja siihen osallistuivat Vladimir Mau (RANEPa), Jevgeni Jasin (HSE-Moscow), German Gref (SberBank) ja Aleksei Gordejev (Voronežin alue). Maun mukaan Venäjä on joutunut taloudellisen myrskyn silmään, jonka taustalla ovat jo 2008 alkanut talouslama, öljyn hinnan romahdus, läntiset pakotteet ja